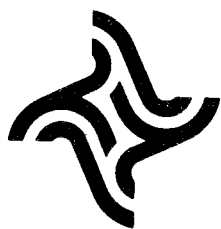

Hoofdlijnen van een regeringsprogramma

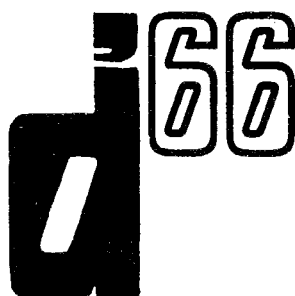
1971
-
1975

VERSNELDE OPLOSSING VAN OUDE PROBLEMEN

INTEGRALE AANPAK VAN NIEUWE PROBLEMEN

p. v. d. a.

P. P. R.

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	blz. 1
A. DE OUDE PROBLEMEN	" 2 t/m 5
I. Wonen	" 2
II. Welvaartsverdeling in Nederland	" 2 en 3
III. Welvaartsverdeling in de wereld	" 4
IV. Vrede en veiligheid	" 4 en 5
B. DE NIEUWE PROBLEMEN	" 5 t/m 11
V. Democrativering	" 5 t/m 8
a) het politieke bestel	" 6
b) de ondernemingen	" 6
c) het onderwijs	" 7
d) het kultuurbeleid	" 7 en 8
e) de menselijke verhoudingen	" 8
f) de ruimtelijke ordening	" 8
VI. Leefbaarheid	" 9 en 10
a) milieubeheer	" 9
b) ruimtelijke ordening en industrie- beleid	" 9 en 10
c) bevolkingspolitiek	" 10
d) landbouw en middenstand	" 10
VII. Wetenschap en techniek	" 10 en 11
VIII. Reorganisatie rijksdienst	" 11
C. HET FINANCIËEL-EKONOMISCH BELEID	" 11 t/m 13
BIJLAGE	" 14 en 15

INLEIDING

De regeringsperiode die voor ons ligt staat bij de start in het teken van twee belangrijke bewustwordingsprocessen, die zich de afgelopen jaren hebben voltrokken.

In de eerste plaats is de bevolking zich, scherper dan ooit tevoren, bewust geworden van de onmacht van onze welvaartsmaatschappij om voor die problemen, die reeds zolang ons maatschappijbeeld bepalen en die rechtstreeks het individuele lot van de burger betreffen, in voldoende mate een oplossing te vinden.

De bejaarden bijvoorbeeld voelen zich meer dan ooit in de steek gelaten; de kleine zelfstandigen en oude invaliden evenzeer; de woningnood wordt, nog meer dan vier jaar geleden, ervaren als een niet langer duldbare situatie, en de verschillen tussen rijk en arm in de wereld nemen toe in plaats van af.

De oude problemen zijn niet opgelost.

Daarnaast heeft zich de laatste tijd een bewustwording voltrokken van een drietal processen, die tezamen de drie kernproblemen opleveren, waarvoor onze samenleving zich in de directe toekomst geplaatst ziet.

Binnen die nieuwe kernproblematiek komen vele oude problemen in een nieuw licht te staan. Hun onderlinge samenhang vergt een integrale aanpak, welke gebaseerd is op de erkenning van de processen zelf.

Die drie kernproblemen zijn:

1. de ontwikkeling van de gesloten samenleving naar de open samenleving;
2. de directe bedreiging van onze leefbaarheid, met name wat de zuiverheid van ons leefmilieu betreft;
3. de besturing van de ontwikkelingen in wetenschap en technologie welke meer afgesteld moeten zijn op de behoeften der samenleving.

Deze kernproblemen zijn als samenhangende processen zo nieuw en onoverzichtelijk dat tot op heden van een werkelijke bestuurlijke aanpak geen sprake is geweest, hoewel de urgentie ervan met de dag groter wordt.

Konklusie: de oude problemen zijn niet opgelost, de nieuwe problemen niet aangepakt.

Het regeringsprogram voor de komende kabinetsperiode is daarom geïnspireerd op de volgende twee gedachten:

- a. een konkretere bijdrage moet worden geleverd voor een versnelde oplossing van de oude problemen;
- b. een begin moet worden gemaakt met een integrale aanpak van de nieuwe problemen, waarvoor onze samenleving gesteld staat.

Om dit tot uitdrukking te brengen zijn de hoofdlijnen van het regeringsprogram onder gebracht in twee delen, waarvan het eerste aangeeft welke antwoorden redelijk, noodzakelijk en haalbaar worden geacht op de meer vertrouwde en klassieke problemen, terwijl het tweede deel de beleidslijnen aangeeft die meer verband houden met onze nieuwe problemen.

Een modern regeringsprogram kan niet langer een ongeïntegreerde opsomming van wensen zijn. De behoeften zijn groot, de middelen beperkt. Alleen in hun samenhang kan een evenwicht ontstaan waaruit blijkt wat voorlopig haalbaar lijkt en wat niet. Vandaar dat in het laatste gedeelte een poging wordt gedaan om aan te geven wat de kosten en besparingen zijn binnen het program en welk algemeen financieel economisch beleid globaal wordt voorgestaan om dit program te verwezenlijken.

A. DE OUDE PROBLEMEN

Hoofdstuk I

WONEN

Nu, 25 jaar na de Tweede Wereldoorlog, is de Nederlandse regering er nog steeds niet in geslaagd om het huisvestingsvraagstuk tot een oplossing te brengen. Vele duizenden gezinnen hebben nog geen eigen woning; vele andere gezinnen leven in woningen, die niet anders dan krotten genoemd kunnen worden. Het beleid zal er op gericht moeten zijn de nog bestaande kwantitatieve woningnood op te heffen en de kwaliteit van de woning en het woonmilieu te verbeteren. Aanzienlijke verhoging van het jaarlijkse woningbouwprogramma dient gepaard te gaan met versnelling van woningverbetering, krotopruiming en stadsvernieuwing.

1. Het aantal te produceren woningen stijgt tot jaarlijks 140.000 in 1975. De te bouwen woningtypes (prijsklasse, hoog- of laagbouw) zullen worden afgestemd op de uitkomsten van woningbehoefte-onderzoek. De financiering wordt door de overheid veilig gesteld door voldoende woningwetbouw en door invoering van een wettelijke regeling volgens welke beleggingsinstellingen verplicht kunnen worden tot deelneming in de woningbouw. Nagegaan zal worden of d.m.v. nieuwe financieringsmethoden de exploitatiekosten gedurende de eerste jaren van bewoning verlaagd kunnen worden.
2. Woningverbetering, krotopruiming en stadsvernieuwing worden versneld. Het aantal te verbeteren woningen zal toenemen tot jaarlijks 45.000 en het aantal af te breken krotten tot jaarlijks tenminste 30.000 in 1975.
3. De subsidies per woning worden geleidelijk vervangen door individuele woonsubsidies voor allen, die genooddaakt zijn in verhouding tot hun inkomen te duur te wonen. Woningen met gebreken, die de bewoonbaarheid ernstig schaden, worden, wanneer die gebreken gemeld zijn aan de gemeente, van huurverhoging uitgesloten zolang die gebreken niet zijn verholpen.
4. Zolang goedkope woningen schaars zijn, moet de overheid een zo goed mogelijk gebruik van het woningbestand nastreven voor een juiste aanwending van het bestand. Daarom wordt een doorstromingsheffing ingevoerd voor personen met een inkomen boven de welstandsgrens en met een huur van minder dan 10% van hun belastbaar inkomen.
5. Nieuwe meer gevarieerde woonvormen worden gestimuleerd, door het aantal als experiment gesubsidieerde huizen op te voeren tot jaarlijks 5 à 10.000.
6. Grondspekulatie wordt uitgesloten. De waardeverhoging van de grond die het gevolg is van overheidsactiviteiten valt toe aan de gemeenschap. De waardering bij de onteigening gebeurt op grondslag van de gebruikswaarde. Bij verkoop van grond die binnen een bestemmingsplan is aangegeven voor stadsvernieuwing en -uitbreiding, wegeaanleg en recreatie, heeft de overheid het voorkeursrecht.

Hoofdstuk II

WELVAARTSVERDELING IN NEDERLAND

Grote inkomensverschillen zijn in een democratische samenleving onaanvaardbaar, juist omdat de kans voor eenieder om zich te ontplooiën, behalve van zijn persoonlijke aanleg, ook van de hoogte van zijn vermogen en inkomen afhankelijk is. Dat inkomen bepaalt immers ook zijn vormingsmogelijkheden.

Er zullen maatregelen genomen moeten worden die een billijke inkomens- en vermogensspreiding bij de bevolking mogelijk maken. Vermogensspreiding is ook wenselijk om hierdoor een opeenhoping van macht tegen te gaan. Verschillen gebaseerd op prestaties blijven daarbij binnen zekere, onder democratische controle te stellen grenzen, zeker aanvaardbaar. Maar iedere burger behoort een recht op een welvaarsvast minimuminkomen te bezitten en een recht op een aan speciale omstandigheden aangepast inkomen bij bv. invaliditeit, ouderdom en onvrijwillige werkloosheid. Ten aanzien van de inkomensverwerving en het vermogensbezit is voorts veel meer openheid vereist.

1. Het wettelijk minimumloon stijgt sneller dan het gemiddelde loon. De normuitkeringen krachtens de Algemene Bijstandswet worden gelijk aan het netto-minimumloon.
2. Het AOW- en AWW-pensioen stijgt in vier jaar tenminste tot het tegenwoordige netto-minimumloon, vermeerderd met de normale aanpassing van de welvaartsgroei.
3. Er komt een wettelijke regeling voor een aanvullend waardevast of welvaartsvast pensioen voor iedereen (dus ook voor zelfstandigen), die, op den duur (zo mogelijk in 10-15 jaar) voor iedereen, tezamen met de AOW, bij volledige deelnemingstijd, een pensioeninkomen van tenminste 70% van het laatst verdiende arbeidsinkomen waarborgt. Hierbij wordt een maximum van het arbeidsinkomen in aanmerking genomen. Verandering van betrekking zal geen invloed mogen hebben op de pensioen-aanspraken.
Overwogen kan worden om aan de individuele zelfstandigen het recht te geven aan deze regeling niet mee te doen.
Er zal naar worden gestreefd om de beleggingen meer dan tot nu toe rechtstreeks aan de verzekerden ten goede te laten komen, zowel in de collectieve sfeer (woningbouw) als in de particuliere sfeer door de verstrekking van hypothecaire leningen aan de individuele verzekerden. De wijze van financiering van de aanvullende pensioenverzekering (waarbij voorlopig wordt uitgegaan van een combinatie van kapitaaldekkingstelsel en omslagstelsel) zal nader moeten worden onderzocht, waarbij ook aandacht zal worden gegeven aan de gedachte om uitsluitend door middel van kapitaaldekking waarde vaste (of welvaartsvaste) pensioenen te verzekeren. De organen die deze verzekering zullen uitvoeren dienen te voldoen aan wettelijke voorwaarden met betrekking tot doelmatigheid, beheer, en inspraak van de verzekerden.
De verzekerden zullen, met inachtneming van het voorgaande, zoveel mogelijk de vrije keus hebben van verzekeringsinstelling.
4. Gestreefd wordt naar de uiteindelijke vervanging van het bestaande stelsel van kinderbijslagen en kinderaftrek bij de loon- en inkomstenbelasting door één regeling van gezinssubsidies.
Om een versnelde verbetering van de sociale voorzieningen (met name AOW-AWW) mogelijk te maken zullen de totale bestedingen op het gebied van de kinderbijslagen geleidelijk worden verminderd, maar zó, dat de lagere inkomensgroepen niet in inkomen achteruit gaan.
5. De wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering wordt een volksverzekering. Het verschil in uitkeringen tussen de zgn. oude en nieuwe invaliden verdwijnt.
6. De Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten wordt uitgebreid tot een algemene volksverzekering voor gezondheidszorg met premies naar draagkracht. Het onderscheid tussen zgn. partikuliere- en ziekenfondspatiënten verdwijnt. Onder strenge voorwaarden van doelmatig beheer zal er voor iedereen een vrije keuze van verzekeringsinstelling zijn.

Hoofdstuk III

WELVAARTSVERDELING IN DE WERELD

Grondslag voor de welvaartsverdeling in de wereld vormt de overweging dat ieder mens recht heeft op maatschappelijke zekerheid, een redelijke levensstandaard, onderwijs, alsmede op al die andere rechten en vrijheden genoemd in de Universele verklaring van de Rechten van de Mens, zonder welke een menswaardig bestaan niet mogelijk is. In de huidige situatie maakt dit ideaalbeeld een nogal utopische indruk; de internationale welvaartsverschillen zijn immers vele malen groter dan de welvaartsverschillen binnen Nederland.

Via een gezamenlijke planmatige aanpak zullen de rijke en arme landen er echter in kunnen slagen om internationaal tot meer rechtvaardige sociaal-ekonomische verhoudingen te komen en daarmee de grondslagen te leggen van de internationale rechtsorde van de toekomst.

Nederland dient zich daarom zonder voorbehoud te stellen achter de voorstellen van de commissie-Tinbergen voor het Tweede Ontwikkelingsdecennium (1971 - 1980).

1. De direkte hulp aan ontwikkelingslanden stijgt in vier jaar van 0.9% tot $1\frac{1}{2}$ % van het nationale inkomen. De hulp wordt in het bijzonder gericht op ontwikkelingsplannen van landen, organisaties en bewegingen, die ernst maken met sociale en ekonomische hervormingen ten gunste van de gehele bevolking.
2. Zeker even belangrijk voor de ontwikkelingslanden is de opheffing van handelsbelemmeringen. Nederland doet in EEG-verband voorstellen tot herstrukturering volgens de lijnen van het rapport-Tinbergen. Dit houdt o.a. in een geleidelijke produktiebeperving van bietsuiker in de EEG-lidstaten. Om de wenselijke aanpassing aan veranderingen in de wereldhandel mogelijk te maken, kan aan delen van het Nederlandse bedrijfsleven tijdelijke en aflopende steun worden verleend.

Hoofdstuk IV

VREDE EN VEILIGHEID

De grote problemen van deze tijd kunnen niet zonder intensieve samenwerking van alle volken worden opgelost.

Vóór de problemen uit de hand lopen moet een versterking van het V.N.-stelsel op korte termijn worden verwezenlijkt. Zolang dit niet gebeurt, moet Nederland zelf initiatieven durven nemen.

Om de ontspanning in de Oost-Westverhouding te bevorderen zal het Nederlands beleid bovendien gericht moeten zijn op de totstandkoming van een Europees veiligheidssysteem, waarin procedures zijn ingebouwd voor politiek overleg en de vreedzame beslechting van geschillen.

Tegelijk met de voorbereiding hiervan dient te worden gestreefd naar een evenwichtige vermindering van strijdkrachten tussen NAVO en Warschaupakt. Op het Westeuropese vlak is het ondanks 13 jaar Europese gemeenschappen nog niet mogelijk gebleken de verouderde nationale politieke structuren aan te passen aan de eisen, welke de schaalvergroting in de internationale samenwerking met zich meebrengt.

Uitbouw van de Gemeenschappelijke Markt tot een ekonomische en monetaire unie dient met kracht te worden nagestreefd, mits dit gepaard gaat met een vergroting van de bevoegdheden van het Europees Parlement en Europese Commissie. Nederland besteedt naar verhouding veel geld aan een omvangrijk verdedigingsapparaat, dat nog te veel is opgebouwd alsof de Nederlandse strijdmacht ooit nog zelfstandig zou moeten optreden. Van de mogelijkheden om in overleg met de bondgenoten in de NAVO te komen tot specialisatie op deeltaken, of samenwerking in de opleiding en bevelvoering is onvoldoende gebruik gemaakt.

1. Het buitenlands beleid is gericht op een Europees veiligheidssysteem. Nederland blijft lid van de NAVO. Het gebruikt zijn lidmaatschap mede om democratische verhoudingen in Griekenland en Portugal te herstellen, respectievelijk in te voeren. Het levert geen wapens aan Griekenland en Portugal en wijst uitbreiding van de NAVO met Spanje af. Nederland keert zich tegen alle wapenleveranties van NAVO-landen aan mogendheden, die de Afrikaanse bevolking in Zuidelijk Afrika onderdrukken. Er kan financiële steun worden verleend aan onderdrukte volken of minderheden in hun streven naar politieke zeggenschap en sociale gerechtigheid.
2. Nederland streeft naar ontspanning tussen Oost en West en steunt de politiek van de regering-Brandt, die daarop is gericht. Het streeft in dat verband naar versterking van de kulturele en economische betrekkingen met Oost-Europa, erkenning van de DDR en een regeling voor West-Berlijn in overeenstemming met de wensen van de bevolking.
3. Bevorderd wordt een besluitvorming bij meerderheid in de Europese Ministerraad en een onafhankelijke positie van de Europese Commissie. Het Europees Parlement dient te worden uitgerust met volledige budgettaire en wetgevende bevoegdheden, en dient rechtstreeks te worden verkozen.
4. Gestreefd wordt naar relatieve verlaging van de defensie-uitgaven door grotere doelmatigheid en afstoting van niet-wezenlijke taken. Het huidige percentage van 3,6% van het nationaal inkomen zal met ongeveer $\frac{1}{4}$ procent verlaagd kunnen worden. De krijgsmacht wordt gedemokratiseerd, onder meer door de instelling van onderdeelsraden en de vervanging van het tuchtrecht door een stelsel van (disciplinaire) maatregelen, zoals men die in het bedrijfsleven kent.

B. DE NIEUWE PROBLEMEN

Hoofdstuk V

DEMOKRATISERING

De macht van de mensen gezamenlijk groeit met de dag. Maar ieder mens afzonderlijk voelt zich steeds machtelozer. Hij ervaart het tot stand komen van ingrijpende beslissingen als een proces, dat zich onzichtbaar en blindelings voltrekt. Onzichtbaar, omdat technische of maatschappelijke argumenten die uitsluitend aan deskundigen bekend zijn steeds meer de hand besturen van de verantwoordelijke beslisser. Blindelings, omdat de deskundigen te vaak zowel niet weten wat er buiten hun terrein gebeurt, als aan buitenstaanders de weg versperren naar het hart van de politieke beslissing.

Zo ontstaat een grote meerderheid die de machtsuitoefening beschouwt als een geheimzinnig spel dat zich ver boven hun hoofden afspeelt, en ontstaan minderheden die dikwijls moeten beslissen zonder zelf te weten hoever hun beslissing reikt, dus zonder zich verantwoordelijk te voelen voor alle gevolgen. In schijn onafwendbaar ontwikkelt zich een wereld die niemand gewild heeft.

Het gevaar is groot dat de samenleving langs deze lijnen zal verstarren. Uitbarstingen van protest en zelfs revolutionaire regeringswisselingen tasten op zichzelf deze verstarren niet aan. Er moet een meer fundamentele omwenteling komen. De impulsen die nu doodlopen in passief of gewelddadig, maar steeds machteloos verzet, moeten wegen vinden waarlangs ze kunnen bijdragen aan het vormen van een samenleving die in dienst staat van behoeften en verlangens van alle mensen.

Demokratisering van het politieke bestel, de ondernemingen, het onderwijs, het cultuurbeleid, de menselijke verhoudingen en de ruimtelijke ordening vormt het antwoord op de hier aangeduide problemen. De demokratisering zal echter slechts zinvol kunnen geschieden wanneer aan iedereen de kansen en de stimulans geboden worden om zich voldoende kritisch te vormen. Het is daarom nodig om het gehele onderwijs grondig te hervormen in het licht van de moderne inzichten over onderwijs en maatschappij. Radikale vernieuwing van het kleuter- en basisonderwijs, gericht op het scheppen van gelijke kansen voor alle kinderen, moet daarbij voorrang krijgen.

a) het politieke bestel

1. Een regeringswisseling vindt niet plaats dan na verkiezingen.
2. De kiezers stemmen bij dezelfde gelegenheid voor de Tweede Kamer en de kabinetsformateur. Voor de kamerverkiezingen wordt het land verdeeld in distrikten, in welke tenminste tien leden worden gekozen.
3. Overheidsdokumenten zijn openbaar. Belangrijke overheidsbeslissingen worden niet genomen dan nadat de betrokkenen, in principe in het openbaar, voldoende invloed op de uiteindelijke beslissingen hebben kunnen uitoefenen. De wet regelt de beperkingen.
4. Bij de voorbereiding van overheidsbesluiten en de controle daarop door het parlement, wordt bevorderd, dat wetenschappelijke instellingen en maatschappelijke groepen alternatieve voorstellen ontwikkelen.
5. Op korte termijn wordt een gewest-wet tot stand gebracht, waarin de centrale overheid een primaire verantwoordelijkheid voor de gewestvorming draagt, en waarin ook de bestuurlijke decentralisatie wordt gewaarborgd.
6. Vooruitlopend op een grondwetswijziging waarbij het mogelijk wordt gemaakt dat burgemeesters en provinciale commissarissen door de burgers worden gekozen, krijgen provinciale staten en gemeenteraden in ieder geval een in de wet vastgelegd recht van aanbeveling ten aanzien van de te benoemen persoon.
Er worden wettelijke mogelijkheden geschapen voor experimenten met gekozen voorzitters van gemeenteraden, gewestelijke raden en provinciale staten.

b) de ondernemingen

7. Om inzicht te krijgen in de economische machtsuitoefening en de mogelijkheden van controle daarop, wordt bij de wet een college van onderzoek ingesteld met vergaande bevoegdheden. Dit college zal zich om te beginnen bezighouden met concentratie van economische macht door fusies. Het verbieden van fusies wordt wettelijk mogelijk gemaakt.
8. De ondernemingsraad zal bestaan uit door het personeel gekozen leden. Voor ingrijpende besluiten (wijziging van de produktie, fusie, sluiting, bestuursbenoeming) en de uitgangspunten van het personeelsbeleid is overeenstemming met de ondernemingsraad vereist, met de mogelijkheid van beroep. De daarvoor nodige informatie wordt aan de raad tijdig verstrekt.
9. Werknemers krijgen evenveel invloed op de samenstelling van de Raad van commissarissen als andere belanghebbenden gezamenlijk.
10. De overheid bevordert experimenten met nieuwe vormen van beheer en bestuur van ondernemingen, zoals zelfbestuur door degenen, die in die ondernemingen werken.
11. Het stakingsrecht wordt bij de wet gewaarborgd, ook voor ambtenaren.

c) het onderwijs

12. Het kleuter- en lager onderwijs worden samengebracht in een wet op het basisonderwijs.
Volgens een nationaal beleidsplan sterkere verkleining van het aantal leerlingen per klas of per groep; ruimere toewijzing van extra onderwijzend personeel voor de scholen in sociaal-kultureel benadeelde wijken en gebieden; systematische uitbreiding van de schoolbegeleidingsdiensten.
13. Verbetering van de kwaliteit van het onderwijs aan de hand van mede door de overheid bevorderde experimenten op het gebied van onderwijsvernieuwing, bijv. de middenschool.
In scholengemeenschappen wordt het beroeps- en het algemeen voortgezet onderwijs samengebracht; de brugperiode wordt verlengd.
14. De werkende jongeren krijgen recht op onderwijs en vorming, uit te breiden tot tenminste twee dagen per week voor 15- en 16-jarigen en een dag voor 17-jarigen in 1975. Het onderwijs en de vorming voor de werkende jeugd worden geïntegreerd.
15. Er komt een plan voor de herstructurering van het wetenschappelijk en hoger beroepsonderwijs. Hierin wordt een begin gemaakt met de opheffing van de onderwijskundige en bestuurlijke scheiding tussen deze vormen van onderwijs.
Organisatie, planning en bestuur van het tertiair onderwijs krijgen daarin een plaats naast de vernieuwing van inhoud en vorm.
16. De overheid bevordert het medebestuur van onderwijsinstellingen door medewerkers, leerlingen en ouders, respectievelijk medewerkers en studenten.
17. Er komen wettelijke regelingen opdat volwassenen de gelegenheid krijgen zich gedurende hun gehele leven verder te ontwikkelen, te vormen, bij- en om te scholen.

d) het cultuurbeleid

18. De rijksoverheid bevordert en aktiveert o.m. door wetgeving en passende subsidieregelingen een gedecentraliseerd en samenhangend maatschappelijk en cultureel welzijnsbeleid.
19. Er zullen met inspraak van de bevolking centra worden ontwikkeld, voor creatieve vrijetijdsbesteding, tevens ontmoetingsplaatsen voor de bevolking in de woonwijken. In deze centra moet eveneens plaats zijn voor andere activiteiten: voorlichting, advies, sociale en medische dienstverlening aan de burgers in het algemeen en aan jeugdigen, bejaarden, gehandicapten en ouders van jonge kinderen in het bijzonder.
20. De ontwikkeling van de expressiemogelijkheden van de mens wordt gestimuleerd. De overheid verleent voorrang aan activiteiten op het terrein van creatieve en musische zelfwerkzaamheid en amateuristische kunstbeoefening, die voor een zo groot mogelijk aantal mensen toegankelijk zijn.
Bij het lager onderwijs wordt een ruime plaats ingeruimd voor expressievakken.
21. Bij vormgeving en aankleding van woonwijken en gebouwen worden beeldende kunstenaars aanzienlijk meer dan thans het geval is, ingeschakeld.
22. Vernieuwingen en experimenten worden in dezelfde mate bevorderd als thans t.a.v. meer traditionele kunstuitingen het geval is.

23. Er komen regionale en plaatselijke radio- en t.v.-omroepen, te verzorgen door onafhankelijke, niet commerciële organen. In het kader van de voortdurende vorming staan deze mede ten dienste aan vormen van open onderwijs, van basisschool tot universiteit.
24. Er komt een nationaal sportbeleid ter bevordering van de sport als actieve en passieve recreatie, met landelijke planning van de noodzakelijke voorzieningen en rijksbijdragen in stichtingskosten en exploitatiekosten van sportaccomodaties.

e) de menselijke verhoudingen

25. Man en vrouw hebben op gelijkwaardige wijze deel aan het maatschappelijk leven.
Daartoe worden:
- werkgelegenheid in de part-time sektor zowel voor mannen als voor vrouwen uitgebreid; de overheid geeft hierbij zelf het voorbeeld en stimuleert hiertoe het bedrijfsleven;
 - goede en betaalbare kindercentra beschikbaar gesteld;
 - de belastingen op inkomens zodanig gewijzigd, dat met inachtneming van het draagkrachtbeginsel vrouw en man individueel worden aangeslagen;
 - de her- en bijscholingskansen uitgebreid.
26. De overheid is geen zedenmeester. Zij heeft slechts tot taak:
- a. voorwaarden te scheppen voor realisering van de eigen verantwoordelijkheid van de burgers tegenover elkaar en de samenleving;
 - b. de persoonlijke levenssfeer van de enkeling te beschermen.
27. De strafbaarstelling van zwangerschapsonderbreking door artsen wordt opgeheven. Dezelfde regels en waarborgen worden in acht genomen als voor iedere andere medische ingreep.
28. Het wetenschappelijk onderzoek en de voorlichting over verdovende en stimulerende middelen worden uit een oogpunt van volksgezondheid bevorderd. Gevaarlijke middelen, voor zover niet als geneesmiddelen gebruikt, blijven verboden. Voor de overige middelen worden soortgelijke regelingen getroffen als voor sterke alcoholhoudende dranken. Slachtoffers van gevaarlijke middelen worden als patiënten en niet als misdadigers behandeld. Het aantal behandelcentra wordt uitgebreid.
29. Buitenlandse werknemers en hun gezinsleden hebben recht op even goede levensomstandigheden als Nederlanders (rechtspositie, huisvesting, opleiding enz.).
30. Toekenning van gelijke asielrechten aan vluchtelingen, die om politieke redenen hun land willen of moeten verlaten, ook als zij afkomstig zijn uit zogenaamde bevriende naties. Het vanuit Nederland aanvragen van een verblijfsvergunning wordt mogelijk.

f) ruimtelijke ordening

31. Ruimtelijke ordeningsplannen van nationale betekenis worden bij de wet vastgesteld. Daarbij wordt de inspraak van de burgers gewaarborgd.

Hoofdstuk VI

LEEFBAARHEID

Ons leefmilieu wordt bedreigd. Om Nederland leefbaar te houden zal het nodig zijn om tot een samenhangende planning te komen op het gebied van: ruimtelijke ordening, milieubeheer, woningbouw, industriebeleid, verkeer en vervoer, bevolkingspolitiek en landbouw.

De vervuiling van ons leefmilieu is de laatste jaren zo onrustbarend gestegen, dat de gevolgen daarvan nu snel reëel onder ogen moeten worden gezien. Een tienjarenplan voor het milieubeheer zal daarom met hoge prioriteit moeten worden doorgevoerd.

De kosten van de noodzakelijke investeringen dienen in principe via verontreinigingsheffingen verhaald te worden op de veroorzakers van de milieuvervuiling volgens het principe "de vervuiler betaalt".

Dit echter met dien verstande, dat dit "betalen" geen vrijbrief verstrekt voor "vervuilen". Beperking door het stellen van strenge normen (met de daarbij behorende controle) is noodzakelijk.

a) milieubeheer

1. De minister verantwoordelijk voor het milieubeheer zal een tienjarenplan voor de zuivering van het leefmilieu opstellen, waardoor de vervuiling van ons milieu tot een verantwoord niveau zal worden teruggebracht.

Om dit doel te bereiken zullen de Wet verontreiniging oppervlakte wateren en de Wet luchtverontreiniging krachtig worden uitgevoerd. Er komt een industriebeleid dat sterk rekening houdt met de noodzaak van een beter leefmilieu; vestiging, uitbreiding en spreiding van bedrijven worden daarop afgestemd.

2. Er komen wetten tegen bodemverontreiniging en geluidshinder.

3. Er komen heffingen op en strengere voorschriften voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw en van moeilijk te vernietigen of af te breken gebruiksartikelen, zoals wasmiddelen en verpakkingsmateriaal.

4. Strenge normen worden opgesteld voor schonere benzine (lood) en een schonere motor (koolmonoxyde).

5. In het buitenlands beleid wordt de bevordering van een internationale aanpak van het milieuprobleem met name de vervuiling van de Noordzee en de Waddenzee, een hoofdelement. Gestreefd wordt naar een zo spoedig mogelijke totstandkoming van gemeenschappelijke normen voor schonere motoren en benzine. Met name de vervuiling van de grensoverschrijdende rivieren wordt door Nederland binnen de EEG als een punt met de hoogste prioriteit aan de orde gesteld.

De Europese commissie dient meer uitgebreide bevoegdheden ten aanzien van het milieubeheer te krijgen.

b) ruimtelijke ordening en industriebeleid

6. Stedelijke gebieden worden met name voor de recreatie omgeven door bossen, parken en tuinen. Deze zullen, o.a. ter beveiliging tegen luchtverontreiniging, eveneens moeten worden aangelegd tussen stedelijke gebieden en industriecomplexen.

7. De overheid bevordert spreiding van de bevolking en de werkgelegenheid over het land. Bedrijven, die zich in de Randstad willen vestigen, maar daaraan niet gebonden zijn, worden naar andere gebieden geleid.

8. In nieuwe regelingen tot winning en verkoop van bodemschatten wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke opbrengst voor de gemeenschap. Het aandeel en de zeggenschap van de overheid worden daarop afgestemd; zonodig vindt exploitatie geheel door de overheid zelf plaats.

9. Het ruimtelijk ordeningsbeleid bevordert het gebruik van het openbaar vervoer boven particulier vervoer. Er komt een nationaal plan voor het openbaar vervoer, dat onder meer voorziet in:

- a) een zodanige uitbreiding van rail- en busnet, dat woon- en werkgebieden goed bereikbaar worden met openbaar vervoer,
- b) een beperking van het particulier autoverkeer in de stadscentra,
- c) een aanzienlijke verhoging van de investeringen ten gunste van het openbaar vervoer.

De uitbreiding van het wegennet wordt gematigd. De wegebouw wordt in het bijzonder gericht op een betere spreiding van de bevolking door ontsluiting van de regio en op de verhoging van de verkeersveiligheid.

c) bevolkingspolitiek

10. De overheid bevordert de voorlichting over geboorteregeling. Alle middelen ter voorkoming van zwangerschap, waarbij doktersbegeleiding nodig is, komen in het ziekenfondspakket.

d) landbouw en middenstand

11. Het landbouw- en middenstandsbeleid is allereerst gericht op verbetering van de structuur van beide bedrijfstakken, zodat er voor de betrokkenen, ook op langere termijn gezien, uitzicht is op bestaanszekerheid, zowel economisch als sociaal.

De regelingen voor afvloeiing en herscholing van hen die desondanks in de knel raken en de landbouw of de middenstand verlaten, worden financieel aantrekkelijker, terwijl de noodzakelijke middelen van bestaan gewaarborgd moeten worden, zolang geen passende andere werkkring is gevonden.

Het gemeenschapslandbouwbeleid van de EEG is ook gericht op het spoedig gelijk maken van de concurrentievoorwaarden in de verschillende lid-staten.

De ruilverkavelingswet is te eenzijdig op de belangen van de landbouw gericht en wordt vervangen door een landinrichtingswet, waarin de algemene beginselen van de ruimtelijke ordening voorop staan en waarin ook andere welzijnsfactoren, zoals de bescherming van het milieu een plaats krijgen.

Hoofdstuk VII

WETENSCHAP EN TECHNIEK

Slechts met volle en bewuste inschakeling van wetenschap en techniek is het mogelijk algemeen maatschappelijk en industrieel die vernieuwingen te realiseren die nodig zijn om al die problemen, waarmee wij op dit moment hoofdzakelijk worden geconfronteerd, op te lossen en in goede banen te leiden. De oplossing van bovengenoemde problemen vereist derhalve een hoog niveau aan technisch en industrieel kunnen. Dit niveau kan alleen bereikt worden, als we bereid zijn nu en in de toekomst op voldoende schaal te investeren in wetenschappelijk onderzoek en in technische ontwikkeling.

Wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling vormen onmisbare -maar niet de enige- bouwstenen voor een verdere technologische vooruitgang.

In grote trekken worden deze activiteiten uitgevoerd door drie instanties: de overheid (720 miljoen), het hoger onderwijs (480 miljoen) en de industrie (1,2 miljard in 1971).

Het zijn deze instanties die de beslissingen nemen over wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling.

In een niet zo lang verleden waren de drie genoemde instanties praktisch volledig afhankelijke grootheden. De voor onze toekomst noodzakelijke inspanning op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling en de met deze inspanning gepaard gaande kosten, staan echter steeds minder toe, dat de genoemde drie instanties volledig ongecoördineerd te werk gaan.

Wetenschappelijk onderzoek en industriële vernieuwing:

1. Het zeer kostbare speur- en ontwikkelingswerk van overheid, bedrijven en universiteiten maakt een samenhangend beleid nodig, waarin de overheid toetsende bevoegdheden heeft.
 - a) de bestedingen en de research binnen de universiteiten en andere wetenschappelijke instellingen worden gecoördineerd.
 - b) de bestedingen voor speur- en ontwikkelingswerk binnen het bedrijfsleven kunnen worden gestimuleerd dan wel afgeremd op grond van de betekenis die deze bestedingen hebben voor het maatschappelijk welzijn.
 - c) openbaarheid in de doelstellingen wordt bevorderd.

Toekomstonderzoek.

2. Er komt een onafhankelijk nationaal centrum voor toekomstonderzoek, gefinancierd door de overheid. Het heeft tot taak wetenschappelijke informatie te verkrijgen en te verstrekken omtrent toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden van de maatschappij. Het verstrekt deze informatie aan personen, bedrijven en instellingen. Het bevordert op deze wijze mede de discussie van groepen en partijen over alternatieve ontwikkelingen van de samenleving om een democratische keuze daartussen mogelijk te maken.

Hoofdstuk VIII

REORGANISATIE RIJKSDIENST

De besprekingen over dit hoofdstuk zijn nog niet beëindigd.

C. HET FINANCIËEL-EKONOMISCH BELEID

1. Dit program kost geld. Dat bijeen te brengen zal niet gemakkelijk vallen, maar onmogelijk is het evenmin. Het nationale inkomen stijgt ieder jaar met ongeveer 4% per hoofd. Daarvan dient gemiddeld 2 à 2½% per hoofd vrij besteedbaar te blijven. Het andere deel komt ten goede aan gemeenschapsvoorzieningen. Naast de toeneming van de overheidsbestedingen en die van de sociale verzekering, welke samenhangen met de groei van het nationale inkomen -gesteld dat het aandeel van de gemeenschapsvoorzieningen gelijk zou blijven-, komt daardoor in een periode van 4 jaar nog extra beschikbaar een bedrag van 6 à 7 miljard in 1975 (in guldens van 1970). Een deel van dit bedrag zal nodig zijn voor een verhoging van de overheidsuitgaven, een deel voor uitbreiding van de sociale verzekering en een deel voor het dekken van kostenstijgingen die voortvloeien uit overheidsmaatregelen. Bij het laatste moet vooral worden gedacht aan het milieubeheer: voorschriften voor en heffingen op de bestedingen van de bedrijven en gezinnen leiden niet tot een verdere stijging van de overheidsuitgaven, maar verminderen wel het vrij besteedbare inkomen.

De voornaamste punten van het program die extra geld kosten zijn op jaarbasis in 1975 de volgende:

huisvesting (woningbouw, woningverbetering, krotoprui- ming, stadsvernieuwing)	f 1.200 mln.
milieubeheer	- 1.000 "
AOW en AWW	- 1.200 "
WAO en oud-invaliden	- 600 "
Basis onderwijs	- 600 "
Werkende jongeren	- 500 "
Ontwikkelingshulp	- 600 "

Daartegenover staan mogelijke beperkingen, zoals de defensie, ruilverkavelingen en waterstaatswerken in de orde van grootte van tezamen enkele honderden miljoenen guldens op jaarbasis in 1975. Ook een grotere doelmatigheid binnen het overheidsapparaat kan leiden tot enige daling van uitgaven.

Op korte termijn zal een diepgaand onderzoek moeten worden verricht naar de werkwijze van de overheidssector. Dit onderzoek zal zich met name moeten richten op:

- a) toetsing van de interne organisatie van rijk, provincies, gemeenten enz. aan moderne eisen van efficiënt bestuur;
- b) toetsing van de overheidstaken en het subsidiebeleid van de overheid op rendement en op nuttigheid t.a.v. nieuwe overheidstaken.

Daartoe zal de Algemene Rekenkamer beter worden bewerktuigd.

2. Met de aangegeven posten is het genoemde bedrag van 6 à 7 miljard niet opgebruikt. Hierbij moeten echter drie kanttekeningen worden gemaakt. In de eerste plaats zijn niet alle ramingen even onaantastbaar. Het is denkbaar, dan sommige plannen door andere dan financiële oorzaken (personeelsvoorziening, organisatorische moeilijkheden) trager tot ontwikkeling komen dan werd aangenomen. Aan de andere kant kunnen sommige kostenstijgingen nog zijn onderschat. De ervaring heeft geleerd dat het buitengewoon moeilijk is de toekomst, zelfs de nabije toekomst, te becijferen. De opgevoerde bedragen zijn dan ook te beschouwen als zo goed mogelijke aanduidingen, niet als rotsvaste grootheden. In de tweede plaats bestrijken deze ramingen niet het gehele terrein van overheid en sociale verzekering. Het zijn hoofdzaken van ons program. Daarnaast echter moet men rekening houden met vele andere voorzieningen, waarvan de groei onvermijdelijk zal blijven uitgaan boven die van het nationale inkomen. Belangrijke voorbeelden zijn de gezondheidszorg en de toeneming van de aantallen leerlingen en studenten, gevolg van de democratisering van het onderwijs. Ook daarmee zullen honderden miljoenen gemoeid zijn. Een meer volledige begroting zou ons lief zijn geweest. Tot dusver is de huidige regering echter in gebreke gebleven de gevolgen van zogenaamd ongewijzigd beleid duidelijk uiteen te zetten. Tegenvallers zijn daardoor niet uitgesloten. In de derde plaats, is het algemeen economisch vooruitzicht voor de naaste toekomst niet rooskleurig. Blijkens het Centraal Economisch Plan 1971 moet gerekend worden op de noodzaak van een krachtige poging tot inperking van de tendentie tot overbesteding en loon- en prijsinflatie. Voor zover een tijdelijke matiging van de groei der collectieve en sociale bestedingen daarbij noodzakelijk is kan dit betekenen dat men moet rekenen met een temporisering van elementen uit het regeerprogramma dan wel concentratie van uitvoering in de latere jaren van de komende kabinetsperiode.
3. Met inachtneming van de voorbehouden hierbij onder 2 gemaakt zal de financiering van dit program de volgende fiskale consequenties hebben:

De belastingvrije voet in loon- en inkomstenbelasting wordt opgetrokken. Er komt een oplopend tarief in de vermogensbelasting en een belasting op vermogenswinsten.

De successierechten worden herzien, waarbij de verhoging van de opbrengst mede zal afhangen van een onderzoek, in hoeverre rekening is te houden met de vermogenspositie van de verkrijger.

De toeneming van de druk van de loon- en inkomstenbelasting wegens groei van het reële inkomen wordt niet ongedaan gemaakt. In hoeverre een mogelijke extra opbrengst wegens prijsstijging wordt benut voor extra gemeenschapsvoorzieningen, beslist het parlement van jaar tot jaar. Ook een zekere verhoging van de omzetbelasting zal onvermijdelijk zijn mede gelet op de noodzaak tot harmonisatie in de EEG. Het tijdstip van deze verhoging wordt zorgvuldig aangepast aan de algemene economische situatie.

4. Over die economische situatie (de verhouding tussen middelen en bestedingen, tussen lonen en prijzen) enkele opmerkingen tot slot. Nederland is in vergaande mate afhankelijk van de landen om ons heen. Maar wij staan niet machteloos.
- Een nieuwe regering kan veel ten goede keren, mits zij een goede verstandhouding met het bedrijfsleven waarborgt. Daarbij past geen betutteling. Artikel 8 van de Loonwet (ingrijpen in afzonderlijke contracten) moet ook verdwijnen.
- Eén van de hoopgevende ontwikkelingen in dit verband is, dat de drie vakcentralen in hun ontwerp-actieprogramma alternatieven voor een beperking van het vrij besteedbaar inkomen aan hun leden hebben voorgesteld. Naar het zich laat aanzien zijn de vakcentralen op grond van de uitspraken van hun leden bereid zich sterk te maken voor de verwerkelijking van deze doelstelling en de daarmee samenhangende loonmatiging, indien het regeringsbeleid aan een aantal wezenlijke wensen van het actieprogramma tegemoet komt.
- Wij achten dit gegeven mede in het raam van een doeltreffende inflatiebestrijding van beslissend belang. Een nieuwe regering zal hiervan na de ervaringen van de afgelopen jaren binnen de internationale mogelijkheden een kernpunt moeten maken. Dit anti-inflatiebeleid zal worden gekenmerkt door:
- a) nauwgezette handhaving van het peil van de overheidsuitgaven binnen de overeengekomen norm;
 - b) in nauw overleg met het bedrijfsleven overeen te komen loon- en prijsstijgingen die passen in het raam van de mede door dat bedrijfsleven (werknemers en werkgevers) aanvaarde grens van de stijging van het vrij besteedbaar inkomen;
 - c) een zowel door fiskale als rechtstreekse maatregelen tot stand te brengen regulering van de investeringen van het bedrijfsleven (wiebeltax inbegrepen), opdat oververhitting van de economie wordt voorkomen;
 - d) konsekvente uitvoering van die maatregelen in ons programma, die leiden tot een verkleining van inkomensverschillen en een verbetering van de woon- en levensomstandigheden van de laagstbetaalden; alleen op deze voorwaarde immers is een beperking van het vrij besteedbaar inkomen verantwoord en aanvaardbaar.

BIJLAGE

Globale illustratie van de verdeling voor de belangrijkste programposten over de extra ruimte beschikbaar voor alle soorten van bestedingen (rijksbegroting, sociale verzekering, bedrijfsleven) buiten de gezinshuishoudingen in de komende regeringsperiode.

- a. Alle hieronder vermelde bestedingen geven uitsluitend wijzigingen aan t.o.v. de groei gelijk aan die van het nationaal inkomen.
b. De hieronder vermelde bedragen hebben betrekking op de kosten van de desbetreffende bestedingen in het laatste regeringsjaar 1975, en zijn uitgedrukt in prijzen van 1970.

	<u>bij</u>	<u>af</u>	<u>netto</u>
1) BETER WONEN			
1.1. 140.000 woningen	800		
1.2. woningverbetering	100		
1.3. krotopruijing en stadsrekonstruk- tie	300		
1.4. afbraak objektsubsidie en door- stromingsheffing		-250	
1.5. individuele huursubsidies	250		1200
	—	—	
2) BETERE WELVAARTSVERDELING			
2.1. optrekking ABW	100		
2.2. optrekking AOW en AWW	1200		
2.3. WAO en oud-invaliden	600		
2.4. KB/KA		p.m.	
2.5. wettelijke regeling aanvullend pensioen	p.m.		1900
	—	—	
3) BETER ONDERWIJS			
3.1. basisonderwijs	600		
3.2. werkende jongeren en scholing volwassenen	400		
3.3. secundair en tertiair onderwijs -groei aantallen leerlingen en studenten	500		
-herstrukturering en doelmatig- heidsbevordering		-200	
-studietoelagen	100		1400
	—	—	
4) BETER LEEFMILIEU			
4.1. bestrijding milieuverontreini- ging	1000		
4.2. verbetering openbaar vervoer en verkeersveiligheid	300		
4.3. matiging wegenbouw en andere waterstaatswerken		-300	1000
	—	—	

	bij	af	netto
5) VREDE EN VEILIGHEID			
5.1. ontwikkelingshulp	600		
5.2. herstructuering bedrijfsleven in eigen land	p.m.		
5.3. defensie		-300	300
	<u> </u>	<u> </u>	<u> </u>
			5800
			====